

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра лісового та садово-паркового господарства
Управління лісового та мисливського господарства у Херсонській
області Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство
«Херсонлісозахист»
Державне підприємство «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»

Матеріали IV-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти та молодих учених

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»

26-27 травня 2022 року, м. Херсон

Херсон – 2022

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»: Матеріали IV-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених. 26–27 травня 2022 року – Херсон: 2022. 92 с.

В збірку увійшли матеріали з питань методики викладання у вищій школі, екології рослин та природно-заповідної справи, теоретичних і прикладних аспектів інтродукції рослин, сучасних напрямків садово-паркового господарства, захисту рослин, дендрології, лісовідновлення, агролісомеліорації, фітомеліорації, лісівництва та лісознавства.

Відповідальні за випуск: Лавриш В.Ю.

Збірник підготовлено з оригіналів доповідей без літературного редагування. Всі матеріали представлені в авторській редакції, редколегія не несе відповідальності за недостовірність представленої авторами інформації.

Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2022

ОСОБЛИВОСТІ БІОЛОГІЇ ТА ШКІДЛИВОСТІ КРАВЧИКА-ГОЛОВАЧА *LETHRUS APTERUS* LAXM. (COLEOPTERA, SCARABAEIDAE) В ЛІВОБЕРЕЖНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ

ГОРНОВСЬКА С.В.,

кандидат сільськогосподарських наук, асистент

БРОУН І.В.,

кандидат сільськогосподарських наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТОВ «BASF»

Протягом останнього десятиріччя спостерігається тенденція розширення посівних площ соняшнику в аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю його вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами [Кононюк А.А., 2007].

У зв'язку з високим попитом на насіння і рівнем рентабельності цієї культури відбулось значне розширення посівних площ соняшнику [Вигера С., 2009]. Це призводить до масового пошкодження рослин шкідниками, хворобами та значного засмічення посівів бур'янами [Лукомець В.М., 2006; Федоренко В., 2006; Федоренко В. П., 2015].

Обстеження посівів культури на заселеність шкідливими організмами проводили протягом 2019–2021 років у СФГ «Айдар», Луганської області. Основним методом обліку були ґрунтові пастки, що перевірялися з інтервалом 7–10 діб від початку сівби до закінчення вегетації рослин. Окрім цього, жуків виявляли за допомогою ґрунтових розкопок та при маршрутних обстеженнях [Трибель С.О., 2001]. Обстеженням підлягали господарські посіви соняшнику площею від 50 до 100 гектарів.

Аналіз фітосанітарного стану посівів соняшнику впродовж трьох років свідчить про його катастрофічне погіршення. Цьому сприяли кліматичні зміни, що відбуваються протягом багатьох років. Потепління клімату оптимізує екологічні чинники довкілля для шкідників, сприяє їх розмноженню та поширенню.

Маршрутними обстеженнями встановлено, що домінуючими фітофагами стають види, які раніше не мали господарського значення. Серед них такий як кравчик-головач (*Lethrus apterus* Laxm.)– поліфаг, який пошкоджує практично всі культури і дикорослі рослини, при цьому віддає перевагу молодим пагонам і листкам. Цей шкідник широко розповсюджений в зоні Степу. Шкідливість полягає в тому, що рано навесні кравчик грубо об'їдає сходи соняшнику.

Шкодить лише імаго шкідника. Дорослі особини, заготовляючи корм для своїх личинок, пошкоджують чимало культурних рослин [Дрозда В.Ф., 1999].

Внаслідок ґрунтових розкопок в умовах СФГ «Айдар» чисельність кравчиків становила 4–8 нір на 1 м², а в період масового виходу із зимової діапаузи 12–16 нір на 1 м².

На основі наших досліджень встановлено, що кравчик-головач є ранньовесняним шкідником. У весняний період весняної живиться дикорослими рослинами: подорожником ланцетолистим (*Plantago lanceolata* L.), кульбабою лікарською (*Taraxacum officinale* L.), жовтим осотом шорстким (*Sonchus asper* L.), полином гірким (*Artemisia absinthium* L.) та пирієм повзучим (*Agropyrum repens* L.).

На початку вегетації овочевих, соняшнику кравчик-головач переходить на культурні рослини. Це пов'язано з тим, що харчова цінність цих культур значно вища.

В результаті обстежень, щодо живлення кравчика-головача дикорослими рослинами нами встановлено, що чисельність шкідника на подорожнику ланцетолистому становив 1,2–1,4, кульбабі лікарській 0,5–0,7, жовтого осоту 0,4–0,6, пирію повзучого 0,2–0,4.

Найбільша шкідливість кравчика-головача відмічалася в період заготівлі корму для майбутнього покоління (кінець квітня-травень). Денна активність кравчика-головача розпочиналась після 6-ої години ранку.

Масова активність та заготівля їжі шкідником спостерігалась біля 8-ї години ранку. У цей період в середньому нараховувалося жуків -1,6 екз./м², а біля 10-ї години – вже 3,0 екз./м

Висновок. При вивченні трофічної активності шкідника встановлено, що цей процес розпочинається о 8-й годині ранку. З 12 до 14-ї годин дня заготівля корму призупиняється. Пройдений шлях під час пошуку кормових рослин шкідником становить до 4,5 м. За день фітофаг здійснює до 5–7 походів за кормом.

Під час спостережень встановлено, що період інтенсивного живлення кравчика-головача триває з третьої декади квітня і до середини червня, збігаючись з періодом розвитку культурних рослин.

Дослідження засвідчили, що фітофаг не має вираженої харчової конкурентності з іншими шкідниками, оскільки період його живлення припадає на самі ранні етапи розвитку культурних рослин.

Список використаних джерел:

1. Вигера С. Інтегрований захист посівів соняшнику. Пропозиція. 2009. № 6. С. 76-84.
2. Дрозда В.Ф. Кравчик – головач. Особливості біології та заходи боротьби на присадибних і дачних ділянках. Захист рослин. 1999. №3. С.28-29.
3. Кононюк А.А. Соняшник – провідна культура АПК України. Агровісник України. 2007. №1(13). С. 47-50.
4. Лукомец В.М. Шкідники соняшнику. Обґрунтування захисту посівів культури від основних фітофагів. Карантин і захист рослин. 2006. № 8. С.23-24.
5. Трибель С.О. Методика випробування і застосування пестицидів. К.: Світ, 2001. С. 174-175.
6. Федоренко В., Ретьман С., Шевчук О. та ін. Соняшник: шкідники й хвороби Пропозиція. 2006. №6. С.96-97.

7. Федоренко В.П., Марков І.Л., Мордерер Є.Ю. Стратегія і тактика захисту рослин. т. 2 Тактика / під редакцією академіка НААН України, доктор біологічних наук, професор В.П. Федоренко. К.: Альфа-стевія, 2015. 792 стор. (Інтенсивне землеробство). Монографія.